

IBDP
TÜRKÇE A1 DERSİ
BİTİRME TEZİ

Bir Çaresizlik Olarak Erkeklik

Sözcük Sayısı: 3959

Araştırma sorusu: Barış Bıçakçı'nın 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz ' isimli eserinde toplumsal cinsiyet algısı ve erkeklik kavramı nasıl işlenmiştir?

İÇİNDEKİLER

Giriş:	3
I.BÖLÜM:.....	5
İKİ FARKLI AMA AYNI FİGÜR.....	5
2.BÖLÜM	7
İSİMLER VE CİNSİYET	7
2.1.Ender ve Çetin	8
2.2 Nihal ve Bora.....	8
3.BÖLÜM:	9
TOPLUMSAL BEKLENTİLER VE ERKEKLİK	9
3.1. Karakterlerin Farklılıkları Üzerinden Yaratılan Erkeklik Algısı.....	9
3.2.Ailenin Rol Model Etkisi.....	10
3.3.Kadın Rollerini Bağlamında Ender ve Çetin	12
3.4.Tercihler, Çatışmalar ve Mekanlar	13
4.BÖLÜM:	14
BEDEN-BENLİK ALGISI	14
4.1.Cinsel Kabuller ve Beklentiler	16
4.2.Spor ve Erkeklik	17
Sonuç:	18
Kaynakça:	21

Araştırma sorusu: Barış Bıçakçı'nın 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz' isimli eserinde toplumsal cinsiyet algısı ve erkeklik kavramı nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ:

Cinsiyete algısı, içinde yaşanılan toplumun genel kabullerine, toplumu oluşturan bireylerin bu kavram ve cinsiyetlere dair algısına, kültüre, coğrafi farklılıklara ve yaşam biçimlerine göre değişiklik gösterir. Değişik pek çok sebeple birlikte cinsiyetlere farklı algılar ve beklentiler yüklendiği de bir gerçektir. Kadın ve erkek olmanın getirdiği roller, bireylere yüklenirken bu durum, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Dünya üzerinde her toplumun her norma ve kültürel değerlere yüklediği anlam gibi kadın-erkek rollerine de yüklediği bu farklılık, tek tipleşmeye itmekte, buna karşı çıkanları dışlamakta, ötekileştirmektedir. Hangi bağlamda değerlendirilirse değerlendirilsin yaratılıştan gelen cinsiyet farklılığı beraberinde getirdiği kriterlerle bireylere baskı oluşturmaktadır.

Baird, toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal, kültürel, psikolojik ve tarihsel özellikler olduğunu söyler. Toplumsal cinsiyetin toplumdaki rolleri, işleri, giyim kuşamları ve bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini betimlemek için kullanıldığını vurgulayarak, nüfus cüzdanına yazılan 'erkek' ya da 'kız' ibaresinin çocuğun hayatı boyunca toplumsal olarak başına gelecek her şeyi etkilediğini söyler¹(2019: 127). Elbette kadın ya da erkek olmanın getirdiği doğal süreçler vardır ancak çevresel faktörlerin etkisi ve zihinsel kodlamalarla bireylerin omuzlarına yüklenen sorumluluk, kişinin içsel yolculuğuyla örtüşmediğinde hatta zaman zaman çeliştiğinde ortaya çıkan kaotik durum psikolojik olarak olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

¹ Baird, V. (2019). Cinsel Çeşitlilik Yönelimler, Politikalar, Haklar ve İhlaller. (Çev.: H. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.

Dünya üzerinde her toplumun her norma ve kültürel değerlere yüklediği anlam gibi kadın-erkek rollerine de yüklediği bu farklılık, tek tipleşmeye itmekte, buna karşı çıkanları da dışlamakta, ötekileştirmektedir. Hangi bağlamda değerlendirilirse değerlendirilsin yaratılıştan gelen cinsiyet farklılığı beraberinde getirdiği kriterlerle bireylere baskı oluşturmaktadır.

Kadın- erkek arasındaki ilişki hemen her çağda edebiyatımızın konusu olmuştur. Sosyo-ekonomik açıdan her tabakadan kadının ve erkeğin gerek gerçekçi bir bakışla gerekse sembolleştirilerek figürleştirildiği edebiyatımızda, toplumun genel kabullerini yansıtan ataerkil ataerkil toplum yapısının dayattığı toplumsal rol ile uyumlu tipler daha ağırlıklı olarak aksine davranan kadın tipini de erkek tipini de bulmak kapalı toplumlara özgü bir sınırlılıkta oldukça güçtür.

Barış Bıçakçı, odak figür roman kişilerini erkek olarak belirlemiştir. Onlara da dişil özellikler atfetmiştir. Çocukluk eksiklikleriyle yetişkin hayatta baş etmeye çalışan tiplerdir. Bu mücadele onları sosyal çevrenin ve kadınların uzağına itmiştir. Bununla birlikte romanlardaki erkeklik kimliğinin kadınlar aracılığıyla görünür olması kadınların romandaki varlığı açısından önemlidir. Bıçakçı'nın erkek karakterleri, genellemeler doğrultusunda sıralanacak rutin erkek rollerini tamamen yok sayarak toplum içinde itibarsızlaştırılmışlardır. Eserdeki erkekler, toplumun istemediği ve yalnızlaştırdığı erkeklerdir.

Bu çalışmada Barış Bıçakçı'nın 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz' isimli romanı odağında toplumsal cinsiyet algısının ve erkeklik kavramının metinde nasıl işlendiği incelenmektedir. Türk toplumundaki genel cinsiyet algıları ve özellikle ataerkil düzen içindeki erkek modeli, eserdeki temel anlatının altındaki örtük iletileri şekillendirmektedir. Var olan ile beklenen arasındaki uyumsuzluk metnin özünü oluşturmaktadır. Çalışmada, toplumsal normlar tarafından şekillendirilen erkek formu ile eserde var olan erkek formu arasındaki benzerlik ve farklılıkların nasıl işlendiği kitaptan alıntılarla desteklenerek değerlendirilmektedir.

Çalışmanın odak noktası toplum içinde ‘adam olmak, erkek olmak ’ için gereken özellikler ile eserde örtüşen ve ters düşen noktaların tespit edilmesi ve metne nasıl sindirildiğinin açığa kavuşturulmasıdır.

Kapsam itibarıyla sadece eserin kendisi esas alınmıştır. Herhangi bir başka kaynağa ihtiyaç duyulmamıştır.

Ender, Çetin ve Nihal etrafında gelişen olayların ve yapılan betimlemelerin bu bağlamda irdelendiği göz ardı edilmemelidir.

I.BÖLÜM:

İKİ FARKLI AMA AYNI FİGÜR

Çalışmaya konu olan metindeki iki odak figür başta isimleri olmak üzere farklı kimliklerle var olmalarına rağmen metnin kurgusal gerçekliği içinde aynı toplumsal normlar altında ezilen ve var olma çabası güden iki karakterdir.

Barış Bıçakçı'nın kaleme aldığı ‘Bizim Büyük Çaresizliğimiz ’ isimli roman, Ender ve Çetin isimli iki yakın arkadaşın aynı kadına âşık olmaları ekseninde ilerlemektedir. Kurgu, kahramanların kişilikleri, ilgi alanları ve duygusal süreçleri üzerinden şekillenmektedir. İki erkek kahramanın çocukluklarından beri kurdukları birlikte yaşama hayalleri, sonunda gerçekleşmiştir. Kısa süre sonra da bir başka arkadaşları olan Fikret'in ailesini trafik kazasında kaybetmesi üzerine kardeşi Nihal'in üniversite eğitimi için geldiği şehirde Ender ve Çetin'e katılmasıyla şekil değiştirmiştir. İki kahraman da Esra'ya âşık olmuştur. Aralarındaki yaş farkı abi kardeş ilişkisini gerektirmekte, bu nedenle de duygularını gizleme mecburiyeti hissetmektedirler. Ender, kültürel faaliyetleri seven, kitap okuyan, müzik dinleyen, film izleyen entelektüel bir çevirmendir. Çetin ise bir inşaat şirketinde çalışmakta ve sosyal-kültürel yaşamın uzağında yalnız iş ve meslek odaklı bir yaşam kurmuş bir gençtir. Farklı kişilik yapıları

onları birbirine yaklaştırmaktadır. Ender ve etin, her ne kadar "ayrı dünyaların insanı" gibi gözükse de aralarındaki farklılıklar onları bir bütün haline getirir. Özel bir dil ve kendine özgü bir gramer ile karakterize edilen özel bir dostlukları vardır. Aralarındaki bu derin bağlılık, etin'in bir İstanbul seyahatine gitmesiyle Nihal'e söylediği şu sözlerden de fark edilmektedir:

“etin İstanbul'a gittikten sonra tanıştığım yakınlaştığım erkek ya da kadın herkeste onu aradım. (...) Seni aramıştım etin, çünkü sen ilktin. Biz ilktik. Bazen dştnrm, yıllarca ayrı kalmasaydık bu kadar sıkı dost olur muyduk? Hep zlemeseydik...” (Bıçakçı, 2018: 49).

Bu ocukluk arkadaşlığının yaşanmışlıkları ve detayları Ender ile Nihal'in konuşmasıyla aktarılmaktadır. Günlük hayatta Nihal ve Ender'in daha sık bir arada olmaları onları birbirlerine çekse de etin ile olan etkileşim de yadsınamaz bir gerçektir. İlk zamanlar abi-kardeş çizgisinde ilerleyen ilişkinin zamanla yön değiştirmesi dikkatlerden kaçmaz.

İlk yaz tatilinde abisinin yanına yurt dışına giden Nihal'in yokluğu her iki adamı da derinden sarsar:

“Oysa birbirimize iyice alışmıştık. Sabahları, o hl yataktayken uyandırmak için odasına dalıyorduk.... Üniversitede veli toplantısı olsa, giderdik. İkimizde de bir Murat ağabey havası vardı. Sorumluluk duyuyorduk, bu bize haz veriyordu, ona yakın olduğumuzu hissediyorduk.” (Bıçakçı, 2018: 85-86).

Bu süreçte iki kahraman, birbirlerine Nihal'e açık olduklarını itiraf ederler ve lisedeki bir hayallerinin daha gerçek olmasına sevinirler. Aynı kıza açık olmuşlardır.

Tatil sonrası eve dönen Nihal'in duygusal durumu da değişmiştir. Evdeki paylaşımlardan vazgememekle birlikte dış dünyadan, sosyal yaşamından, diğer ilişkilerinden uzaklaşmaz.

Ender ve etin'in ona olan ilgisinden memnun ama başka bir erkek arkadaşı olan Nihal, bu karmaşık ilişki ağında erkek arkadaşından hamile kalır, ev arkadaşlarıyla durumu paylaşır ve

onların desteğiyle bebeği aldırırlar. Nihal abisinin yanına gider. Ender bütün bu olanları şu şekilde dile getirir.

“Nihal artık evin içindeki varlığıyla yalnızca iki yıl boyunca katlandığımız şeyleri, başımızın doğal isteklerle derde girmesi yüzünden içimizde verdiğimiz kavgaları hatırlatıyordu... Genç olmayı kaldıramayışımızı, ihtiyarlığa sığınışımızı” (Bıçakçı, 2018: 157).

Eserin sonunda Ender, yaşlandıkları günlerle ilgili hayaller kurar:

“Bir gün biz de ihtiyarlanacağız Çetin. Zembereğimiz boşalacak...Biz sadece biz olacağız, “ümitsizce kendimiz” olacağız. Hastane binalarına hayranlıkla bakacağız... Şehirde yapamayacağız artık Çetin, binalardan ve otomobillerden usanacağız” (Bıçakçı, 2018: 166).

Çocukluk hayallerinin yaşlılık hayalleriyle yer değiştirmeye başladığı görülmektedir.

Ender ve Çetin’in arkadaşlıkları, Nihal ile olan ilişkileri, süreç boyunca yaşadıkları; yetiştikleri toplum içinde kardeşlik, arkadaşlık, abilik, genç kızlık gibi normların onları nasıl etkilediğini gözler önüne sermektedir. Bambaşka karakterde bireyler olmalarına rağmen buluştukları ortak nokta kendilerini gerçekleştirme gayretlerinin hoyrat ellerde başarısızlıkla son bulmasıdır. Toplumsal cinsiyet algısı ve erkeklik, yazarın tüm seçimlerinde ve kurgusal gerçeklik içinde sosyal yaşam içindeki yaşanmışlıklarla somut olarak ortaya konmuştur.

2.BÖLÜM

İSİMLER VE CİNSİYET

İsimler bireyin kimliğini belirleyen temel unsurlardandır. İsimler bireyi tanımlar, kişiliğini şekillendirir ve kişiye bir kimlik kazandırır. Sahip olunan bu kimlik de kişinin toplumdaki yerini ve görevlerini belirler. İsimlerin kişilikler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde kurgusal metinler için de önemli olduğu, kurguyu biçimlendirdiği düşünülebilir.

Yazarın odak figürlerin karakterlerini kurgulama ve onların toplumun simgesi olarak var olma biçimlerini oluşturma noktasındaki isim seçimi bilinçli bir tercihtir. Ender az bulunan; Çetin kuvvetli, Nihal ince fidan, bora kar fırtınası demektir². Karakterler kurgulanırken kişilik özelliklerine göre verilen bu isimlerle bağlantısı ortadadır.

2.1. ENDER VE ÇETİN

Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından eserde dikkat çeken ilk özellik, anlatıcı kahramanın isminin hem kadına hem de erkeğe konan bir isim olmasıdır. “Ender” bir erkektir ancak duygusal dünyası bir kadın kadar kırılgandır. Bu durum onu yaygın erkek tiplemesinden ayırır. “Çetin” ismi ise “güç, sert ve sarp” anlamlarına gelir ve doğrudan bir erkek ismidir. Ancak burada bir zıtlık söz konusudur. Ayrıca Çetin isminin yarattığı beklenti karakter üzerine oturmamıştır. Karakter ve isim bağlantısı zayıftır. Ender kadınlara da verilen bir isim de olması bakımından dikkat çekicidir. Ender ismi karakterin toplumsal algılar ve karakterin kimliği arasındaki zıtlığı yansıtır.

2.2.Nihal ve Bora

Nihal’in erkek arkadaşının ismi Bora’dır. Anlamıyla değerlendirildiğinde bu ismin güçlü erkek modellemesi için özellikle seçildiği düşünülmektedir. Bora’nın Ender ve Çetin’e rakip olması bakımından kendisine verilen bu isim bilinçli bir seçim olmuştur. Bora isminin seçilmesi romanda karakterler arasında karşıtlık yaratarak toplumsal cinsiyet algısına gönderme yapılmıştır. Bora erkeklik kavramını temsil ederken ender ve çetin karakterleri bu algıyı yıkan iki karakteri yansıtır. Toplumsal cinsiyet rollerinde isimler son derece etkilidir.

² “Türk Dil Kurumu: Sözlük.” *TDK Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>.

3.BÖLÜM:

TOPLUMSAL BEKLENTİLER VE ERKEKLİK

Her toplum kendi değerlerini yaratır. İçinde doğulan kültür dünyasıyla şekillenen karakter yapısı bazen birey olma sürecinde yaşanan çatışmalarla arklı bir seyir izler. Bu farklılaşmanın sınırları aştığı düşünüldüğünde ise bireyler dışlanmaya ve ötekileştirilmeye mahkûm edilir. Toplumsal beklentilerin kadın ve erkek üzerinde farklı yaptırımları olsa da çalışma gereği erkeklik algısı üzerinde durulmaktadır. Eserde bu durum her iki karakterin de içlerinde yaşadıkları karmaşa ve duygusal çalkantı haliyle içsel çözümleme ve monologlar ile sunulmuştur.

3.1. KARAKTERLERİN FARKLILIKLARI ÜZERİNDEN YARATILAN ERKEKLİK ALGISI

Ender, toplumdaki “erkek” algısının bu güçle, dayanıklılıkla bu bağlamdaki genel algılarla örtüşen beklentilerin aksine ince fikirli, düşünceli, duygusal ve kırılımandır. Çetin ile de bunu devamlı konuşurlar:

“Yıllar önce İstanbul ’da, bütün tavırlarımda, konuşmalarım da hep “en duygusal, en kırılğan benim” havası olduğunu, bu yüzden yakınlarımı baskı altına aldığımı söylemiştin” (Bıçakçı, 2018: 39).

Ender, yazdığı şiirleri Nihal ile paylaşamaz çünkü önceden yaşadığı ilişkilerin hüsrarla bitmesi onun özgüvenini kırmıştır.

Çetin, Ender’e göre daha pozitif ve dışa dönüktür, neşelidir. Karamsar bir yapısı yoktur. Ender ona:

“Sende her şey hayatla ilgiliydi. Erken gelen ölümlerin sana sunduğu armağan: Üç adet protez diş ve yaşıyor olmanın bilinci, erinci... İşte bu nedenle basit eylemleri bile bir şenliğe dönüştürüyorsun” (Bıçakçı, 2018: 99). der.

Çetin'in dışa dönük olması ve gerçek hayatla ilgilenmesi onu toplumsal cinsiyet rolüne yakın kılmaktadır. Burdan yola çıkarak toplum içinde daha aktif ve beğenilen olduğunu söylemek mümkündür. Ender'in ise toplum tarafından daha ziyade kadın işi olarak algıladığı sanatsal ve kültürel faaliyetlerle ilgilenmesi dişil bir isimlendirmeye sebeptir. Bu durum onun içine kapanmasına ve yalnızlaşmasına sebeptir. Sanat da bu hallerin dışavurumudur. Yazar, genel geçer kanıların aksine burda tam tersi bir kurgulama yaparak okura farklı bir pencere açmayı amaçlamıştır. Bir yandan eleştirel bir bakış açısı getirmek bir yandan da geleneği kırmak temel meseledir onun için.

Kadınsal tavırlar Ender üzerinden ilerlemiş ve erkeklik normlarının dışına çıkmıştır. Sanat, kadınca bir tavrın göstergesidir:

“Nihal bir kitabı bitirir bitirmez yenisini istiyordu. Evet, kitaplardan konuşuyorduk; sinemadan ve müzikten. Kendimi kaybederim bu konularda konuşurken” (Bıçakçı, 2018: 38-39).

Ender'in erkeklik kimliği toplumsal beklentinin tersine zayıftır ancak sanatsal faaliyetlerle güçlüdür. Yarattığı bu kapalı dünyaya Nihal'i de dahil etme arzusu dikkat çekicidir.

Erkek kahramana dayatılanın aksine kadınsal ruhi süreçlerin aktifliği dikkat çekicidir.

3.2.AİLENİN ROL MODEL ETKİSİ

Çetin'i abisi Murat büyütüştür. Eğitiminde, kişilik gelişiminde, sosyal hayat içinde var olmasında, ekonomik yeterliliğini kazanmasında etkisi çok büyüktür. Güçlü ve korumacı erkek eserde Murat'tır.

“Lisedeyken ve üniversitenin ilk yıllarında ona ne kadar kızardık! Bizim için kural koyucuydu o, senin hayatını yaşanmaz hâle getiren bir bekçiydi. Yıllarca “siz” diye seslendik ona, korktuk ondan, yalanlar söyledik.” (Bıçakçı, 2018: 59).

Ailesiyle büyüyen Ender'e göre Çetin'in hayata karşı daha sağlam duruşu dikkat çekicidir. Burada erkek model abinin etkisine dikkat çekilmektedir.

“Tek ve erkek çocuk olmanın üstünlüklerinden, anne babamın beni pek çok konuda özgür bıraktıklarından söz ettim” (Bıçakçı, 2018: 48).

Sözleriyle Ender'in üstün olması için erkek olarak doğmasının yeterli bir sebep olduğu anlaşılmaktadır.

Beklenen erkek özelliklerinden uzak bir portre çizilse de Ender, erkek olduğu için ailesinin gözünde üstündür. Ama kendisi buna inanmamaktadır.

Toplu taşıma araçlarında erkeklerin oturuşundan rahatsız oluşu, buna tepki veremeyişi, şiddet korkusundandır. Erkekten beklenen güç, cesaret ve iktidar gibi kavramlardan uzak düşmüştür. Şahit olduğu bir kavgaya da aynı kaygılarla müdahil olmaz. Her iki durumu da Nihal'e anlattıktan sonra aldığı tepki ona şu sözleri ettirir:

“Sanki yabani hayvanlardan söz ediyorsun, çıkışıyla suya sabuna dokunmayan, yumuşak ve insancıl kişiliğini şiddetle imtihan etmemiş, minibüste sıkıştırılmaya ses edemeyen, kavgayı hiçbir şey yapmadan uzaktan seyreden bir muhallebi çocuğu oluvermişim. Muhallebi çocuğu” (Bıçakçı, 2018: 112).

Toplum statüsünde erkek, ekonomik düzenini kurmuş, aile reisi olmuş, koca ve baba rollerine bürünmüştür. Bu, itibar sebebidir. Ender ve Çetin ise ilerleyen yaşlarına rağmen hala bekar oldukları için utanırlar:

“Bir sabah gazete almaya giderken karşıma çıkan bir ihtiyar bu aile havasına kendimi nasıl kaptırduğımı görmemi sağladı. Bastonunu koltuğunun altına almış üzerine basamadığım ayağımı göstererek ‘Geçmiş olsun, ne oldu böyle?’ diye sormuştu. Önemli bir şeyim olmadığını yalnızca bileğimin burkulduğunu söyledim... ‘Evli misin?’ diye sordu. Düşünmeden, ama

bilerek, derindeki bir şeyi bilerek 'Evet! 'dedim ona Çetin. 'O zaman yengemiz burkulan yeri zeytinyağıyla bir güzel ovsun önce, sonra da...' diye devam etti, akşama bir şeyciğim kalmayacaktı” (Bıçakçı, 2018).

Bu sözler, evli olma arzusunun ifadesidir. Ayrıca kadına atfedilen masaj yapma görevini Ender için hep Çetin'in yapıyor olması da dikkat çekicidir. Yazar burada karşıtlıktan faydalanarak bir ironi oluşturmaya çalışmıştır.

3.3.KADIN ROLLERİ BAĞLAMINDA ENDER VE ÇETİN

Her iki kahraman da pek çok alanda ataerkilliğin kadına verdiği yemek yapmak, ütü yapmak, çöp dökmek, çamaşır ve bulaşık yıkamak gibi işleri yapar. Toplumun beklediği erkek modelinden oldukça uzaktırlar:

“İki orta yaşlı adamdık. Apartmandakilerin, sokaktakilerin bakışlarından, konuşmalarından anlaşıldığı üzere, biraz acayıptık. İki adımlık yerlere, örneğin bakkala bile birlikte gidiyorduk. Ev işlerini, cam silmeyi filan ulu orta yapıyorduk” (Bıçakçı, 2018: 100-101).

Bu, aslında toplumdaki kadın-erkek arası davranış farklılığı beklentisine bir eleştiridir. Çünkü Ender de Çetin de kadınsal rolleri de tamamen içselleştirmiş değillerdir. Yazar bunu bilinçli bir tercihle metin aracılığıyla mesaj verme kaygısıyla yapmış olmalıdır.

Erkek kelime dünyasının kirliliği, keskinliği, acımasızlığı yine toplumun bir beklentisi olmuştur. Kavga, küfür, argo söyleyiş Ender ve Çetin'in de dünyasında vardır. Ancak onlarınki güç gösterisi değil ağız alışkanlığıdır. Daha çok birbirlerine karşı kullandıkları sözlerdir:

“Reşit Bey ile babam, senle ben gibi. İkimizin ihtiyarlığını görüyorum onlarda. Ağzıları bizden de bozuk, biliyorsun. Babam biraz çekiniyor sanki benim yanımda ama Reşit Bey ne hoş küfürler hediye etmiştir dağarcığımıza” (Bıçakçı, 2018: 53). İfadeleriyle durum ortaya konmuştur. Rutin olarak kullanılan küfürler erkek argosunun ve dilinin yüceltilmesi, gücün ispatı olarak değinilmiş bir noktadır.

3.4.TERCİHLER, ÇATIŞMALAR VE MEKANLAR

Toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında kadının evde erkeğin ise dışarda olması beklentisi hakimdir. Ender, çevirmen olduğu için evden çalışır. Erkeğin evde olması kadının alanına müdahale kabul edilir ve bu aslında çatışma sebebidir. Ender ise işi eve getirmiştir. Bu bir tercihtir.

Yine toplumsal kabuller bağlamında değerlendirilirse erkekler için sınırları belirlenmiş alanların olduğu söylenebilir. Hamam, kahvehaneler, hipodromlar, madenler, kamyoncu durakları gibi yerler ilk akla gelenlerdir. Modern dünyada durum kadının da her alanda olabileceğini gösterse de halk arasındaki beklentilerde büyük değişiklikler yoktur.

Ender, zaman zaman babasının ve arkadaşlarının oturduğu kahvehaneye gider:

“Sonra babamla Reşit Bey’in zamanlarını tavla oynayarak, sohbet ederek geçirdikleri kahveye gittim. O kahveye seni de birkaç kez götürmüştüm, ben çok severim. Sandalyeleri tahta, çayları karbonatsız. Bizimkilerle yaşarken, çeviriden bunalınca uğrar, babamla Reşit Bey’in bol küfürlü tavla karşılaşmalarını seyredirdim.” (Bıçakçı, 2018: 53).

Ender’in kahvehane alışkanlığı küçük yaşta babası aracılığıyla başlamış ve Çetin’i de kahvehaneye alıştırmıştır. Burası homososyal bir alandır. Kahvehaneler toplumda erkeklik ile özdeşleşmiş bir kavram olarak var olmaktadır. Çetin bir inşaat şirketinde çalışmaktadır. Erkektir ve dışardadır:

“Sen işten çıkınca evli çocuklu bir erkek gibi doğrudan eve geliyor, gecikeceğin zaman telefonla mutlaka haber veriyordun. İş arkadaşlarıyla halı saha maçları dışında pek bir şey yapmıyordun. Ben bütün gün evdeydim” (Bıçakçı, 2018: 76)

Diyen Ender ile birlikte iç-dış meselesi yine sorgulanmış olmalıdır. Kadının evde erkeğin dışarda olması gerekliliğine dair algıya vurgu vardır. Bunun tam tersi bir durum da olabileceğine dikkat çekilmektedir.

4.BÖLÜM:

BEDEN-BENLİK ALGISI

Toplumsal cinsiyet rolleri beden-benlik algısı bağlamında değerlendirildiğinde erkeksi ve kadınsı fiziksel biçimler, giyim kültürü, davranış ve tutum farklılıkları da düşünülmektedir. Biyolojik, ruhsal, kültürel açılardan da bazı normlar söz konusudur. Kadının hanım hanımcık olması, erkeğin 'delikanlı' olması, özü sözü bir olması, maskülen ya da feminen giyim tarzları gibi duruştan dokunuşa, düşünüşten sözlere, renklerden yürüyüşe kadar he noktada atfedilen özellikler genel geçer kaidelerle şekillenmiş durumdadır.

Erkek egemen bir toplumda güç temel motiftir. Yaşın ilerlemesiyle güç azalır. Bu da toplumsal iktidarın sarsılması demektir. Yaşları ve fiziksel özellikleri itibarıyla kendilerini başka bir güçsüzlüğün kenarında hissetmektedirler.

"Birbirimize güneş kremi sürerken, dışarıdan birine nasıl göründüğümüzü düşündüm. Kıllı, göbekli iki koca adam. Bizim olduğumuzu hissettiğimizden farklı, çok farklı görünüyor olmalıydık. Bu acıklı gelmişti bana" (Bıçakçı, 2018: 92).

Ender sürekli olarak toplumun onları nasıl gördüğünü düşünmektedir. Bu hal, onda bedeniyle ilgili kaygılar oluşturur.

Ender ve Çetin'in klasik erkek fizyolojisinden uzak oldukları fark edilmektedir. Sahip olmaları beklenen kaslı olma, yakışıklı olma, güçlü olma gibi olumlu ve ideal özellikleri taşımadıkları görülür. Beden ve benlik algısı geri plandadır. Başlarına gelen her şeyi genç olmalarıyla ilişkilendirir. Yaştan kaynaklı olumsuzluklar, özgüven kaybına sebep olur. Nihal ile aralarında olan yaş farkı eserde sık sık dile getirilir:

“Ama Nihal’in cinsiyeti düşünülduğünde bu kahramanın, birbirini çok seven, biri kıçının ve göbeğinin üzerine kaçak kat çıkmış, diğer kel kafası ışıқта parlayan iki adamdan müteşekkil bir adam olması, rahatlıkla söylenebilir, akıldışıydı” (Bıçakçı, 2018: 75).

Bedensel ve cinsel kimlik kaybını yaşlarıyla açıklayan Ender ve Çetin, hayata karşı tutumlarına sebep olarak bu durumu görürler: “Odaya çıkıp yerleştik, soyunup mayolarımızı giyerken vücutlarımızın ne kadar beyaz, sağlıksız, çirkin ve yaşlı göründüğüne şaşırдық, üzüldük. Çıplaklığımızdan utanarak kıyıya indik” (Bıçakçı, 2018: 92).

Bu yaşta ve hala bekar olmaları onlar için itibar kaybı olarak görülmektedir. Ender

“Sen göbeğinin üzerinde hareket eden bir fok, bense kel kafasını taşıyan bir maymun olabilirdim” (Bıçakçı, 2018: 104).

Gibi benzetmelerle ezilmişlik duygusunu ortaya koyar. Zamanla yaşanabilecek değişimlerin doğal getirisini göz ardı ederek mutsuzluğa kapılmaktadırlar. “Babama göre, dökülen dişler, seyrelen saçlar, çürüyen iç organlarla ihtiyarlar kendilerini bu dünyanın artıkları, istenmeyen, utanılan, ayıp bir şeyi olarak görüyorlardı” (Bıçakçı, 2018: 56). İfadeleri bu durumu destekler niteliktedir.

Toplumsal normlar içinde erkek bazı fiziksel özelliklere sahip olmalıdır. Ender, Nihal’in erkek arkadaşı Bora’nın yakışıklı, genç ve gür saçlı olmasını kendileri için tehlike olarak görür. Bora’nın fiziksel özellikleri Nihal kadar Ender’i de etkiler.

“Nihal gidip dağınık saçlı Bora’sına sarılmıştı. Sonra yine o kemikli ince el. Yenilgi duygusu. (...)” (Bıçakçı, 2018: 130).

Bu özellikler Ender ve Çetin’i çemberin dışında bırakmıştır. Ender’in:

“Misafirlerimiz evimize girdiğinde genç rakibimizi mi izleyeyim, yoksa seni mi bilememiştim” (Bıçakçı, 2018: 125)

Şeklindeki sözleri Bora rekabetini ortaya koymaktadır. Burada temel kriter bedensel özelliklerdir. Ender ve Çetin, Bora karşısında kendilerinde bir dışlanmışlık ve eziklik hissetmeye başlarlar. Kendilerini şimdiki neslin gerisinde tutarak, toplumsal erkeklik algısına yenik düşüklerini kabul ederler.

“Çetin, bu yeni nesil bizden daha iyi besleniyor, vitamini bol gıdalar alıyor, kundağa sarılmıyor, başları arkadan basık olmasın diye yan yatırılıyor, her gün banyo yapıyor değil mi? (...)Çetin sen de bir şey söylesene, Çetin bizi eziyor bu çocuk, mükemmelliğinden birkaç damla da bizim tasımıza koysun diye ağzımız açık bekliyoruz Çetin” (Bıçakçı, 2018: 131). şeklinde ifadelerle fikirleri somut hale getirmektedir.

Sonuç olarak da Nihal tarafından Ender ve Çetin’in geri plana atılması ise onlara kendilerini tamamen güvensiz ve çirkin hissettirmiştir.

4.1.CİNSEL KABULLER VE BEKLENTİLER

Toplum içinde her cinsin gelişimsel süreçleri toplumun yaşam biçimi, genetik kodları, coğrafi ve iklimsel farklılıklarına göre değişkenlik gösterir. Romanda odak figürlerin var oluş sıralamalarında erkek olarak cinsel gelişimleri üzerinde durulması gereken bir noktadır:

“Yine ortaokulda Hilmi ’nin bir okul çıkışı eve dönerken kızların göğsü kıllı erkeklerden tahrik olduğunu söylemesiyle duyduğum ürküntü ve eziklik. Aynanın karşısında geçen saatler. Bu da başka bir mahkûmiyet” (Bıçakçı, 2018: 159).

Derken Ender’in bedeninin aynada tanıdığına şahit olunmaktadır. Erkekliği bıyık ya da sakal üzerinden değerlendiren ifadeler de mevcuttur. Kadında sakal, bıyık ve tüy istenmeyen unsurlardır. Ender, tüsüzdür, bundan dolayı kendini eksik hisseder. Bu benzeri çıkarımlarla yazarın üzerinde durmak istediği örtüşür. Toplumda erkeklere ve kadınlara özgü kodlanan kimi özelliklerin karakterlerin betimlenmesiyle verilmesi hem bu toplumsal kabulü öne çıkarmak hem yaratılan figürün bu durum karşısındaki yoksunluğunu göstermek için önemlidir.

Yine toplumun genel kabulleri ve erkeğe yüklenen güç algısının fiziksel bir sembolü niteliğinde olan erkeğin cinsel hayatı, bu hayatta aktif ve sürekli olma durumu, romanda karşı cins üzerindeki keskin ve yadsınmaz güç algısı Ender ve Çetin ile asla örtüşmeyen bir genel kabüldür ve yazarın da bu karşıtlığı yaratmasının nedenidir bir bakıma. Ender, Çetin'in kadınlara, anne şefkati görmek için yaklaştığını düşünür. Bu durum iktidar sahibi olması beklenen erkek için yaralayıcı bir durumdur. Eserde detaylı bir cinsel yaşam yoktur fakat bu cinsel yaşama duyulan istek ve özlem söz konusudur. Nihal, sis altında bırakılan yönleriyle Ender ve Çetin tarafından arzulanır. Bu arzu Nihal'e değil, cinsel ilişkinin kendisinedir. Bu bir erkeklik meselesidir.

“Bir arkadaşın evinde çok sarhoş olduğumuz bir gecenin sabahında sınıf arkadaşım Damla ıyla aynı yatakta uyanmam. Kendi çıplaklığımdan ve Damla'nın giyinikliğinden utanmam. Yıllarca hayalini kurduğum şeyin böyle yaşanmasının burukluğu” (Bıçakçı, 2018: 160).

Şeklindeki ifadeler, deneyimlerinin başarısızlığını ortaya koymaktadır. Toplumsal bakış açısında kadın ve erkek dışı cinsel eğilimler sıra dışı değerlendirilmektedir. Eserde Ender ve Çetin'in on yedi yıllık birliktelikleri eşcinsellik imasını getirmiştir. Bunun sebebi, aynı zamanı, mekânı ve duyguları paylaşmalarındır. Eşcinsel erkek kimliği, eserin satır aralarından sezdirilir. Kadın ve erkeğin bir olma halini Ender ve Çetin'de yakalamak mümkündür. Aralarındaki etkileşim, paylaşma, sevgi yalnız olmadıklarının ispatıdır. Karşı cinse ihtiyaçları yoktur.

“Arkadaşım Ender'le bile kadınlarla olduğumdan daha romantiktim” (Bıçakçı, 2018: 37).
Diyerek aralarındaki özel ilişkiyi ortaya koymaktadır.

4.2. SPOR VE ERKEKLİK

Futbol erkek cinsin tekelinde gibi algılanan bir etkinlik alanıdır. Üstelik bazı sporların yalnızca kadınlar tarafından yapılabileceğine olan bir inanç da söz konusudur. Spor denince akla ilk gelen futboldur. Bir erkeğin tenis ya da voleybol ile de ilgilenebileceği akla dahi

gelmemektedir. Oysa sporun cinsiyeti yoktur. Beden ve algı ekseninde değerlendirildiğinde erkek ve kadın sporları diye bir ayırım olmamalıdır. Futbolun erkeklere dayatıldığı fikri yazarın vurgulamak istediği bir nokta olarak düşünülebilmektedir.

Eserde her iki karakter de futbola düşkündür.

“Futbol maçlarımızda birimizden biri düştüğünde ayağa kalkıp, ömrünün en kötü şeyini yaşıyormuş gibi bir yüz ifadesiyle ellerini tellere geçirmesi” (Bıçakçı, 2018: 80).

Bu sporun hayatlarındaki yere işaretidir. Futbol, toplumsal cinsiyet rolleri içinde erkeklere özgü bir dal olarak kabullenilmiştir. Erkekler için bir takım tutmak zorunluluktur. Erkekten takımını desteklemesi, konulara hâkim olması beklenir. Erkek kültürün baskın olduğu bir toplumda futbol, erkek erkeğe yürütülen bir mücadeledir. Oyun güçle kurgulanmıştır. Böylece kadın, fiziksel özellikleri gereği bu sporu yapamaz.

Ender ve Çetin erkek olmalarına rağmen fiziksel özellikleri bakımından futbolun içinde de tam var olamamaktadırlar. Bu da yine toplumun beklentisine ters düşen bir durumdur. Yazar bunu içsel monologlarla hissettirmektedir.

Yazarın bu tercihinin sebebi de toplumun beklentilerine göre şekillenen cinsiyet rollerinin aslında temelsiz gerekçeler üzerinde yol aldığı gerçeğidir. Ender ve Çetin’in var olamayacaklarını bildikleri halde var olma çabaları bu erkek normları için de geçerlidir.

SONUÇ:

Bu çalışmada geleneksel erkeklik rolleri ve bu rollerin dışına çıkan erkeklerin metinde nasıl ele alındığı üzerinde durulmuştur. Eserde erkeklik sorunu toplumsal cinsiyet algıları bağlamında bir değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Var olan nitelikler ile beklenen nitelikler arasında kalan kahramanların yeni birer kimlik oluşturmak için iç dünyalarında verdikleri mücadelenin alıntılar aracılığıyla tespitine çalışılmıştır. Türkiye’deki genel erkeklik algısına göre rollerin

dağıldığı ancak bunun dışında olan erkeklerin de var olduğu tezi desteklenmektedir. Toplumsal bir yapı teşkil eden erkeklik kavramı, eserde farklı bir erkek kimliğinin nasıl yaratıldığı bağlamında incelenmiştir.

Eser boyunca toplum içindeki kadın erkek rolleri üzerine yapılmış sohbetlere rastlanmaktadır. Toplum içinde erkek olmak güven sorunu yaşamamak, hayal kırıklıklarına uğramamak, aktif bir hayattan uzak durmamak gibi tavırları gerektirmektedir. Eserde bunun tam tersi söz konusudur. Odak figürler günlük hayatları içinde kurdukları diyaloglarla, monologlarla ve iç çözümlerle dayatılan ile var olan arasındaki çelişkiye dikkat çekmektedirler.

Barış Bıçakçı'nın eserinde kurguladığı erkek karakterler, toplumun dayatmalarına kulaklarını tıkayarak erkekliklerini istedikleri şekilde yaşarlar. "Erkeklik" gibi sert bir motifin Ender ve Çetin karakter özellikleriyle yapılandırılması bu kavramı biraz olsun yumuşatmak içindir. Toplumsal yapı içinde erkeklik; öfkeyle, kontrolsüz güçle, şiddetle karşılık bulan bir terim halindedir. Böyle olmayanın da ötekileştirilerek toplum dışına itildiği pek çok sosyal grup olduğu bilinmektedir. Bu normlara uygun olmaya çabalayan erkekler, 'Bizim Büyük Çaresizliğimiz' isimli eserde sorgulamaları gereken bir erkek kimliği olduğunun farkındadırlar. Bu çalışmada erkeklerin erkeklikleriyle yüzleşmesine yardımcı olmayı hedefleyen eserde, alt metinlerin anlamlarının nasıl oluşturulduğu üzerinde durulmuştur. Ender ve Çetin, erkeklik beklentileriyle uyumsuz olduklarından etraflarıyla da barışık değildirler. Okumaları ve yazmaları, bunların da etkisinde kalmaları duygusal zayıflığın temel nedeni olarak verilmektedir. Erkek gücünü kavramakta zorluk çektiklerinden toplumda da farklı olarak algılanırlar. Toplumda erkek cinsinden beklenen en temel özellik toplumda erkeğin var olmasıdır. Fiziksel özelliklerle başlayan bu yolculuk, içe dönük algılar ve davranış biçimleriyle devam eder. Geçmişe özlem duyarlar.

Ender ve Çetin'in geçmişten geleceğe ürettikleri erkeklik algısı yoğun erkek yaşamışlıklarıyla somutlaştırılmıştır. Yaş, beden sosyolojisi, futbol, askerlik, kahvehane kültürü, aile kurma ve

cinsellik gibi kavramlar etrafında tutturulamayan bir erkeklik dengesi ve bir var olma sorunu söz konusudur. Başka erkekler aracılığıyla sorgulanmaya başlanan erkeklik kimliği, Ender'i de Çetin'i de etkilemiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklere verdiği ayrıcalıklardan yararlanamaz ve her alanda sorunlar yaşarlar. Eşcinsellik algısı yaratılmış olsa da sevginin sınıflandırmalara ihtiyacı olmadığı vurgulanmıştır.

Her iki cinsiyetin de toplumsal normlara uyum sağlaması önemlidir. Toplumsal cinsiyet bağlamında çalışılan erkeklik inşası, beklenen ile var olan yönler üzerinden değerlendirilmiştir. Pasif olarak resmedilen Ender ve Çetin'in var olma çabaları kendi oluşturdukları kimlikler üzerinden olmuştur.

KAYNAKÇA:

Baird, V. (2019). Cinsel Çeşitlilik Yönelimler, Politikalar, Haklar ve İhlaller. (Çev.: H. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.

Berktaş, F. (2019). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. İstanbul: Metis Yayınları.

Bıçakçı B. (2018). *Bizim Büyük Çaresizliğimiz*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kandiyoti, D. (2019). Cariyeler, Bacılar, Yurттаşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. İstanbul: Metis Yayınları.